

شناسایی عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس در شهرستان سرپل ذهاب

وحید دوستی^۱، الهام کاویانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۱۱

تاریخ وصول: ۱۳۹۷/۱۰/۱۴

چکیده

نشاط و شادابی همواره به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای دانش‌آموزان و معلمان در مدارس مطرح بوده است. پژوهش‌های صورت گرفته، نشان داده‌اند که عوامل آموزشی، پرورشی، فیزیکی، مدیریتی و روابط در مدرسه در ایجاد شادکامی در معلمان و دانش‌آموزان، دخیل هستند. این پژوهش با هدف شناسایی عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس در شهرستان سرپل ذهاب، انجام شد. جامعه آماری شامل اساتید و خبرنگاران حوزه تکنولوژی آموزشی و دبیران هستند که به‌صورت غیر تصادفی و هدف‌دار انتخاب شدند. بدین منظور ۱۲ مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری انجام شد. برای شناسایی عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس، از تحلیل تماتیک با استفاده از نرم‌افزار NVIVO10 استفاده شد. نتایج حاصل از کدگذاری باز، محوری و انتخابی نشان داد که هفت عامل پرورشی، آموزشی، اهداف رفتاری، سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، تعامل بین فناوری‌ها و محتوای آموزشی، سازمانی و تفویض اختیار مرتبط با فناوری از عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس در شهرستان سرپل ذهاب است.

واژگان کلیدی: عوامل تکنولوژی، شاداب سازی، عوامل سازمانی، عوامل آموزشی.

مقدمه

نظام آموزش و پرورش یکی از نهادهای مهم اجتماعی است، آموزش و پرورش به شکوفایی استعدادها و افزایش توانایی‌ها و قابلیت‌های فرد کمک می‌کند و از طرف دیگر در خدمت

۱. کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول)

eli.kaveani@gmail.com

نظام اجتماعی درمی‌آید و از طریق انتقال بهسازی و گاه تغییر ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، جامعه‌پذیری نسل آینده را ممکن می‌سازد. در حقیقت، آموزش و پرورش به‌مثابه درختی تنومند است که برای تغذیه و باروری میوه‌هایش نیازمند استفاده از منابعی است که با هماهنگی و مساعدت موجبات رشد آن را فراهم می‌آورند. از سوی دیگر عناوینی چون خلاقیت نقادی و نقدپذیری، بارش فکری، مهارت‌های زندگی، تغذیه و بهداشت فردی و جمعی مدرسه‌شاد زمانی در مدارس عملیاتی خواهد شد که تمامی عناصر این مجموعه به باور لازم برسند و تحول و تغییر را به‌عنوان یک اصل در نظر بگیرند. شادمانی احساسی است که زندگی را چیزی خوب می‌داند. شادمانی به مفهوم دوام لحظات شاد دیروز، روحیه سرخوش امروز و زمان دشوار فردا است. آنچه اشخاص آن را شادی تجربه می‌کنند نه یک شادی زودگذر بلکه یک احساس عمیق و این باور است که به‌رغم مشکلات امروز همه چیز خوب است، یا به‌خوبی برگزار خواهد شد (احمدپوری، ۱۳۹۶).

در واقع، نشاط و شادابی همواره به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای روانی انسان، به دلیل تأثیرات عمده‌ای که بر شکل‌گیری شخصیت آدمی دارد همواره ذهن انسان را به خود مشغول کرده است. با مطرح‌شدن روزافزون اهمیت شادی در امر سلامت روان و خوشبختی و همچنین تأثیر آن در تقویت قوای روانی انسان، برای مقابله با پیچیدگی‌ها و مشکلات دنیای امروز، توجه محققان، اندیشمندان و عوام مردم نسبت به آن تغییر نموده است (جعفری، عابدی و دریکوندی، ۱۳۹۱). از سوی دیگر، افزایش اضطراب، افسردگی، نداشتن اعتماد به نفس موجبات احساس ناامیدی نسبت به آینده، فرار از مدرسه یا خانه، خودکشی و عوامل رقابت‌های ناسالم در سطح جامعه، خاصه آموزش و پرورش را فراهم می‌سازند. عوامل فوق در شمار مهم‌ترین مشکلات جوامع امروزی می‌باشند به‌ویژه که در آموزش و پرورش کشور ما نیز رخ می‌دهند (آل یاسین، ۱۳۹۲).

سالیان متمادی است که مشکلات خاصی در آموزش و پرورش کشور ما به‌صورت پی‌درپی رخ می‌دهد. ذکر مواردی از قبیل انتقال محفوظات به دانش‌آموزان، عدم استفاده مناسب از امکانات و منابع آموزشی مدارس، کمبود منابع و تجهیزات آموزشی، بی‌انگیزه بودن معلمان و غیرحرفه‌ای بودن بعضی از آنان، تراکم دانش‌آموزان در کلاس، بی‌انگیزه بودن آنان، افت تحصیلی، داشتن روحیه مسابقه و رقابت به‌جای مشارکت و پایین بودن شورونشاط در مدارس، همه در شمار کمبودها، مشکلات و

مسائلی است که پیوسته مطرح بوده‌اند (آل یاسین، ۱۳۹۲). هرچند شفیع‌زاده و اکبری (۱۳۹۴) در پژوهش خود عنوان داشتند که همه مؤلفه‌های ایجاد شادی و نشاط در مدارس ابتدایی شهرستان گرمسار از جمله مؤلفه‌های فیزیکی، آموزشی، فردی و عاطفی از دیدگاه مدیران و معلمان وجود دارد و تمامی عوامل و مؤلفه‌های ایجاد شادی و نشاط مدارس در سطح مطلوب قرار دارند. هرچند تناقضاتی در خصوص وضعیت حال حاضر شادابی در مدارس در پژوهش‌های مختلف به چشم می‌خورد ولی به صورت کلی، مدارس در خصوص شادابی، وضعیت چندان مطلوبی ندارند؛ بنابراین مدارس به عنوان مهم‌ترین جایگاه حضور نسل‌های آینده، بهتر است محیط سالم و پویایی را دارا باشند. یکی از موضوعات مهم که امروزه پژوهش‌های بی‌شماری را متوجه خود ساخته است، موضوع تکنولوژی‌های نوین مانند موبایل، تبلت، آی‌پد و... است (هفلین، شومیکر و انگوین^۱، ۲۰۱۷)؛ که این موضوع مورد توجه پژوهش حاضر قرار دارد و در این راستا به شناسایی عوامل فناورانه و تکنولوژی‌های روز که به نحوی با مدرسه در ارتباط است و می‌تواند در شادابی و نشاط مدرسه تأثیرگذار است می‌پردازد. پژوهش‌هایی که در مورد شاداب سازی مدارس صورت گرفته حاکی از این موضوع است که توجه چندان به این فناوری‌ها و استفاده آن‌ها در مدارس نمی‌شود و خلأ پژوهش در مورد تأثیر عوامل تکنولوژیکی بسیار محسوس است. برای نمونه فاضلیان (۱۳۹۵) در طی پژوهشی برای یافتن عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس انجام داد بر عوامل فیزیکی مدارس تأکید داشت و نشان داد که این عامل فیزیکی و محیط مدارس می‌تواند بر شادابی مدرسه تأثیر داشته باشد. همچنین ارزانی، درویشی و زارعیان (۱۳۹۶) به بررسی عوامل مؤثر در شاداب سازی مدارس دوره ابتدایی استان مازندران از دیدگاه روانشناسی پرداختند و دریافته‌اند که عوامل فیزیکی و آموزشی مورد بررسی در شاداب سازی مدارس مؤثر بودند. ایزدی، هاشمی و برزمینی (۱۳۹۱) به بررسی عوامل مؤثر در شاداب سازی مدارس دوره راهنمایی دخترانه استان گلستان از دیدگاه دانش آموزان و اولیای مدرسه (مدیران، معلمان، مربیان تربیتی) پرداختند و دریافته‌اند که از نظر دانش آموزان عوامل اجتماعی فرهنگی دارای بیشترین و عوامل سازمانی دارای کمترین تأثیر در شاداب سازی مدارس و از نظر اولیای مدرسه عوامل کالبدی دارای بیشترین و عوامل آموزشی دارای کمترین میزان تأثیر در شاداب سازی مدارس هستند. جعفری و طالب‌زاده (۱۳۸۹) با ارائه

1. Heflin, Shewmaker, & Nguyen

مدلی نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که از دیدگاه معلمان و مدیران به ترتیب اهمیت، عوامل فیزیکی، عاطفی-اجتماعی، فردی و آموزشی در شادی و نشاط مدارس ابتدایی دخترانه شهر تهران مؤثر شناخته شدند و نهایتاً جون و جو^۱ (۲۰۱۶) عوامل مؤثر بر شادکامی دانشجویان پرستاری را در کره جنوبی بررسی کردند و دریافتند که حمایت و خلق و خوی قدردانی می‌تواند شادکامی دانشجویان کره‌ای را پیش‌بینی کند.

به صورت کلی، شادی و نشاط به عنوان یکی از جنبه‌های جدایی‌ناپذیر زندگی و به ویژه یکی از جنبه‌های ضروری تحصیل در آموزش و پرورش تلقی می‌شود (نیستانی، ۱۳۹۶). مدرسه‌ای زنده و پویا است که عناصر شادی‌آفرین در آن فراوان بوده و اضطراب، افسردگی و غم در آن کم‌تر به چشم آید (جعفری، سیادت و بهادران، ۱۳۹۳).

با شادی و نشاط زندگی معنی‌دار شده و به واسطه آن، امکان خودسازی برای نوجوانان و جوانان فراهم می‌شود و این قشر می‌تواند پله‌های ترقی را به راحتی طی نمایند. نشاط و شادابی در مدارس موجب رشد و شکوفایی در همه ابعاد وجودی یک دانش‌آموز و معلم می‌شود. در محیط شاد، ذهن انسان پویا، زبان او گویا و استعداد وی شکوفا می‌گردد. در واقع، توجه به عوامل مؤثر بر شادی همانا توجه به تمامی ارزش‌ها، خوبی‌ها و شایستگی‌ها است. کسانی که عوامل شادی‌آفرین را بشناسند، خواهند توانست شادتر زندگی کنند. معلمان و دانش‌آموزان نیز که از مهم‌ترین اقشار جامعه محسوب می‌شوند، در صورت برخورداری از شادی حقیقی در ذات و شخصیت خود، احتمال موفقیتشان در تمامی شئون تحصیلی و معنوی وجود خواهد داشت (فضل‌الهی، اصفهانی و حق‌گویان، ۱۳۸۹). در پژوهش‌های گوناگون نشان داده شده است که ایجاد محیط شاد بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیرگذار است. از جمله نیاز آذری (۱۳۹۴) به بررسی تأثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری پرداخته و دریافت که شادابی، نشاط، جنسیت و وضعیت اقتصادی خانواده در برنامه‌ریزی آموزشی خصوصاً پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه مؤثر واقع شده است. لانگوین^۲ (۲۰۱۳) مطالعه‌ای را با هدف بررسی ارتباط بین شادکامی و عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی دانشگاه لیتل

-
1. Jun, & Ju
  2. Langevin

راک فونیکس انجام داده و دریافته‌اند که شادکامی پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی است. از سوی دیگر، تأثیر تکنولوژی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان نیز در پژوهش‌هایی مورد بررسی قرار گرفته است. از جمله هفلین و همکاران (۲۰۱۷) تأثیر تکنولوژی موبایل را بر نگرش، سرگرمی و یادگیری دانش‌آموزان بررسی کردند. نتایج نشان داد که تکنولوژی تلفن همراه با درک مثبت دانش‌آموزان از یادگیری مشارکتی همراه است.

اما مسأله مهم این است که روزه‌روز بر پیشرفت علم تکنولوژی و تولید وسایل افزوده می‌شود و اگر مدارس نتوانند خود را با این پیشرفت وفق دهند و در راستای آن قرار نگیرند آثار مخربی برجای خواهد گذاشت. همچنین پژوهش‌های صورت گرفته، نشان داده‌اند که عوامل آموزشی، پرورشی، فیزیکی، مدیریتی و روابط در مدرسه در ایجاد شادکامی در معلمان و دانش‌آموزان، دخیل هستند. هدف از پژوهش حاضر این است که عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس بررسی شود. در نگاه اول بحث شاداب سازی به بعد ظاهری مدرسه می‌پردازد اما در تعاریف این اصطلاح ایجاد یک فضای امن و آرام و بدون استرس همراه با رضایت درونی را شامل می‌شود که از عمق این مبحث حکایت دارد. با سیطره بسیار زیاد تکنولوژی بر زندگی روزمره می‌توان از این امکانات در جهت مثبت و پیشرفت هر چه بیشتر مدرسه و دانش‌آموزان استفاده کرد. پژوهش‌های پیشین همگی از تأثیر زیاد فناوری‌ها در جهت انعطاف‌پذیری و علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان به‌عنوان هسته مرکزی آموزش و پرورش حکایت دارند. در دنیای امروزی به‌جای جبهه گرفتن و مقابله با فناوری‌ها می‌توان از آن برای دستیابی به اهداف عالی آموزش و پرورش استفاده نمود. پژوهش حاضر نیز با هدف شناسایی عوامل فناورانه و تکنولوژیکی بر شاداب سازی مدارس و نحوه تأثیر آن‌ها انجام گرفته است.

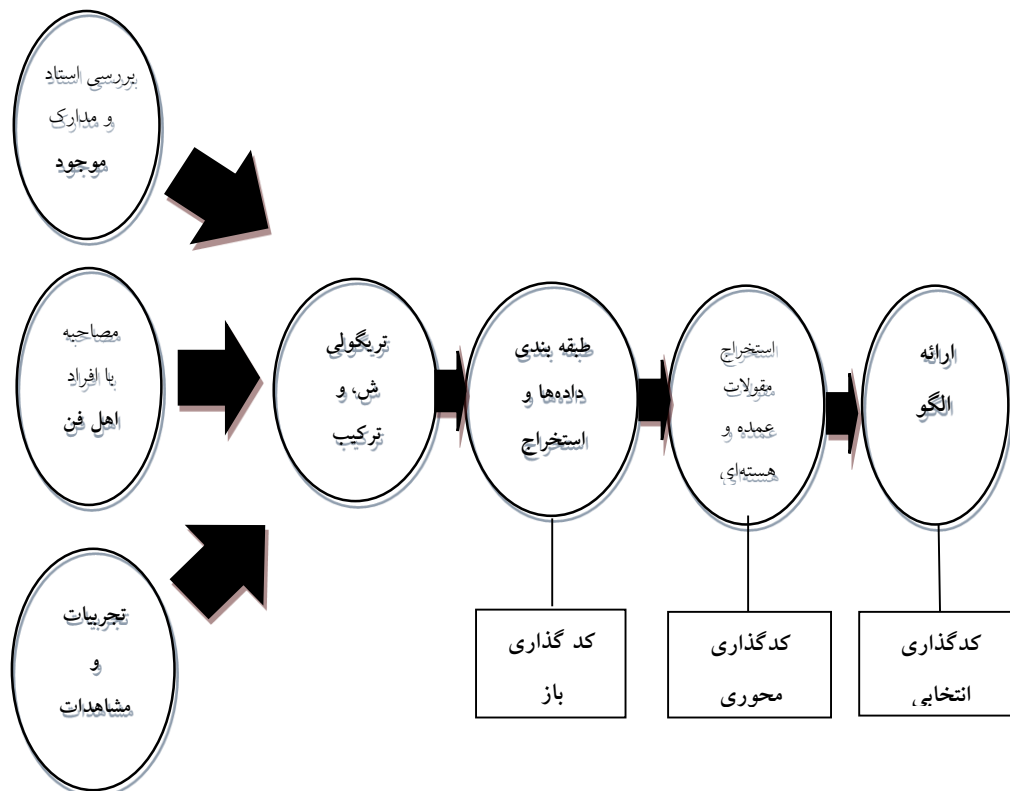
اما دلیل انتخاب شهر سرپل ذهاب به‌عنوان جامعه آماری در پژوهش حاضر، وقوع زلزله‌ای بود که در سال ۱۳۹۶ رخ داد. وقوع این زلزله باعث شد بسیاری از مدارس شهر تخریب شود و یا نیاز به تعمیر داشته باشند. همچنین از اثرات منفی این زلزله، تأثیری بود که بر دانش‌آموزان از نظر روحی و روانی گذاشت؛ بنابراین کاهش آثار منفی زلزله در دانش‌آموزان باید از زوایای گوناگون بررسی و کاسته شود. یکی از این راه‌ها، شاداب سازی مدارس است که می‌توان از عوامل تکنولوژیکی در این مسیر بهره برد.

روش

روش پژوهش حاضر، توصیفی بود که به شکل میدانی و به صورت کیفی انجام شد. به دلیل حجم زیاد نمونه آماری، نمونه‌ها بر مبنای روش تحلیل تماتیک تعیین گردید؛ بنابراین، نمونه‌های پژوهش شامل اساتید و دبیران است که به صورت غیر تصادفی و هدف‌دار انتخاب گردیدند. این پژوهش با استفاده از رویکردی تفسیر‌گرایانه سعی دارد عوامل تکنولوژیکی تأثیرگذار بر شاداب سازی مدارس را شناسایی کند. بر همین اساس پژوهش حاضر از لحاظ روش‌شناسی از نوع کیفی و با روش تماتیک انجام شد. در پژوهش حاضر جهت گردآوری اطلاعات از ابزار مصاحبه باز استفاده شد. بدیهی است استفاده از اسناد و مدارک موجود در رابطه با موضوع پژوهش در این حیطه قرار می‌گیرند که مجموعه داده‌های گردآوری شده در این پژوهش با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون با هم ترکیب گردید.

جامعه این پژوهش، اساتید و خبرگان و دبیران شهرستان سرپل ذهاب بودند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع نمونه‌گیری پژوهش‌های کیفی است و با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی و شاخص اشباع نظری نسبت به نمونه‌گیری از جامعه پژوهش اقدام شد. به این منظور، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، چند نفر از خبرگان شناسایی و مورد مصاحبه قرار گرفتند و در روش گلوله برفی از افرادی که مورد مصاحبه قرار گرفته بودند خواسته شد سایر افرادی را که در وضعیت مشابهی هستند و می‌توانند اطلاعات بیشتری ارائه بدهند، معرفی کنند و از آن‌ها نیز مصاحبه به عمل آمد. این کار تا زمانی که محقق دریافت که اطلاعات دریافتی تکراری می‌باشند و به اطلاعات بیشتری نخواهد رسید ادامه پیدا کرد که اصطلاحاً در پژوهش‌های کیفی به آن شاخص اشباع نظری گفته می‌شود. با توجه به مراحل و فرآیندهای گفته‌شده در بالا تعداد ۱۲ نفر از اساتید مورد مصاحبه‌های باز قرار گرفتند. اگرچه از مصاحبه دهم داده‌های گردآوری شده به اشباع نظری رسیدند اما جهت اطمینان بیشتر مصاحبه‌ها تا نفر دوازدهم ادامه پیدا کردند.

برای شناسایی عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس، از تحلیل تماتیک با استفاده از نرم‌افزار NVIVO10 استفاده شد. نظر به موضوع و اهداف پژوهش، روش تجزیه و تحلیل در پژوهش حاضر روش کیفی است. مراحل و نحوه انجام پژوهش را به طور خلاصه می‌توان در هولوگرام زیر مشاهده نمود

شکل ۱. انجام مراحل پژوهش

یافته‌ها

تحلیل تماتیک: روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (فریکنا، ۲۰۰۶).

تحلیل تماتیک، روشی است برای: ۱. مشاهده متن، ۲. برداشت و درک مناسب از اطلاعات به‌ظاهر نامرتبط، ۳. تحلیل اطلاعات کیفی، ۴. مشاهده نظام‌مند شخص، گروه، سازمان، ...، ۵. تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی. مراحل سه‌گانه کدگذاری در تحلیل تماتیک

مراحل کدگذاری مورد استفاده در مطالعات کیفی شامل کدگذاری باز بر مبنای مقولات استخراج شده از مطالعه مقدماتی مبانی نظری پژوهش، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی است.

کدگذاری باز: استراوس و کوربین کدگذاری باز را این گونه توصیف می کنند "بخشی از تحلیل که مشخصاً به نام گذاری و دسته بندی پدیده از طریق بررسی دقیق داده ها مربوط می شود". به عبارت بهتر در این نوع کدگذاری مفاهیم درون مصاحبه ها و اسناد و مدارک بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه بندی می شوند.

نتیجه این مرحله، تقطیر و خلاصه کردن انبوه اطلاعات کسب شده از مصاحبه ها و اسناد به درون مفاهیم و دسته بندی هایی است که در این سؤالات مشابه هستند. در روش کدگذاری نظری، دو گرایش برای تحلیل داده ها وجود دارد. برخی از پژوهشگران به تحلیل جز به جز می پردازند؛ یعنی متون و داده ها را خط به خط و کلمه به کلمه مورد تحلیل قرار می دهند. برخی نیز به دلیل وقت گیر بودن این روش تنها نکات و مضامین کلیدی را کدگذاری می کنند.

کدگذاری محوری: هدف از کدگذاری محوری ایجاد رابطه بین مقوله های تولید شده (در مرحله کدگذاری باز) است. این عمل معمولاً بر اساس الگوی پارادایمی انجام می شود و به نظریه پرداز کمک می کند تا فرایند نظریه پردازی را به سهولت انجام دهد. اساس ارتباط دهی در کدگذاری محوری بر بسط و گسترش یکی از مقوله ها قرار دارد.

کدگذاری انتخابی: کدگذاری انتخابی عبارت است از فرآیند انتخاب دسته بندی اصلی، مرتبط کردن نظام مند آن با دیگر دسته بندی ها، تأیید اعتبار این روابط و تکمیل دسته بندی هایی که نیاز به اصلاح و توسعه بیشتری دارند. کدگذاری انتخابی بر اساس نتایج کدگذاری باز و کدگذاری محوری، مرحله اصلی نظریه پردازی است. به این ترتیب که مقوله محوری را به شکل نظام مند به دیگر مقوله ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و مقوله هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می کند.

عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس از دیدگاه دبیران کدامند؟

برای پاسخگویی به این سؤال، در مرحله اول با کدگذاری باز، از طریق بررسی متون و انجام مصاحبه های نیمه ساختاریافته برای یافتن مفاهیم مکنون در اطلاعات، پرداخته شد. در این مرحله با استفاده از رهیافت مبتنی بر مقایسه ثابت، تلاش شد مفاهیم اشباع شوند. این

مرحله تا زمانی ادامه یافت که مفاهیم و اطلاعات جدیدی به دست نیامد. در این مرحله تمام اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها و بررسی متون کدبندی شد و برای هر کد اولیه توضیح مختصری به منظور ساختن مقوله‌های انتزاعی در مراحل بعدی نوشته شد. داده‌های حاصل از مصاحبه با ۱۲ نفر از خبرگان آشنا به موضوع پژوهش مورد تحلیل قرار گرفت. در مرحله اول (کدگذاری باز) تعداد ۴۲ مفهوم از مصاحبه با خبرگان استخراج شد. این مفاهیم در جدول ۴-۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. مفاهیم اولیه استخراج شده در مرحله اول کدگذاری تحلیل تماتیک

در دسترس قرار دادن مجلات و نشریات دانش آموزی	داشتن امکانات و فضاهای کمک آموزشی	استفاده معلمان و مربیان از ابزارهای حمایتی تکنولوژی آموزشی
پخش موسیقی ملایم در ساعت زنگ تفریح	ایجاد آزمایشگاه‌های زبان	تدوین محتوای مناسب آموزشی
استفاده از ویدیو پروژکتور، رایانه	ایجاد حس همکاری و همیاری	استفاده از فناوری واقعیت مجازی
استفاده از کتابخانه مجازی	ایجاد حس کاوشگری	استفاده از سیستم ارزشیابی آنلاین
رنگ آمیزی محیط بیرونی و درونی	استفاده معلمان از روش‌های تدریس فعال	ساخت و ارائه نرم افزارهای مخصوص هر درس توسط معلم
رنگ آمیزی مناسب میز و صندلی	استفاده از ابزارهای کمک آموزشی نوین	به کارگیری چک لیست (سیاهه رفتار)
چیدمان درست میز و صندلی‌ها	مشارکت معلمان در طراحی و استفاده از تجهیزات	مشخص کردن خواسته‌ها معلم در آغاز مباحث درسی
مشارکت دادن دانش آموزان در مباحث درسی	نمایش فیلم و تئاتر نمایش‌های عروسکی	تهیه طرح درس
استفاده از کامپیوتر جهت تدریس	بهره‌گیری از برنامه‌های رایانش ابری	مشخص کردن اهداف رفتاری
استفاده از اینترنت در مدرسه	تلفیق مباحث هنری، ادبی و درسی با موسیقی	استفاده از بازی‌های ویدئویی
استفاده از اسلاید پاور پوینت	استفاده از فناوری‌های روز جهت مرتبط کردن محتوای درسی	استفاده از سبک مدیریت اقتضایی مدیران
استفاده از آموزش مجازی و وب کنفرانس	قرار دادن زنگ موسیقی در کلاس هنر	برقراری تعامل با سازمان‌های بیرونی
فراهم کردن محیط آرام و به دور از تنش	فراهم کردن محیط غیر رسمی	مشارکت دانش آموزان در فرایند تصمیم‌گیری

مشارکت اولیاء دانش آموزان در امر تصمیم‌گیری	تدوین برنامه‌ها با محوریت شادی	رسیدگی به مشکلات
		مشارکت معلمان در فرایند تصمیم‌گیری

مرحله دوم: در این مرحله مقوله‌های عمده بر اساس ابعاد دسته‌بندی شد. در این مرحله مقوله‌های عمده به صورت منطقی و تحلیلی به دنبال هم فهرست وار آورده شده است. مفاهیم به دست آمده در مرحله اول در قالب ۷ مفهوم انتزاعی تر کدگذاری شدند. نتایج این کدگذاری و نحوه تحلیل و ترکیب مفاهیم اولیه در قالب مفاهیم ثانویه، در جدول ۲ نشان داده شده‌اند.

جدول ۲. کدگذاری محوری

مقولات	مفاهیم اولیه
	فراهم کردن و در دسترس قرار دادن مجلات و نشریات دانش آموزی در محیط مدرسه
	پخش موسیقی ملایم در ساعت زنگ تفریح دانش آموزان
	استفاده از ویدیو پروژکتور، رایانه در کلاس
	استفاده از کتاب‌خانه مجازی در مدرسه
	رنگ آمیزی محیط بیرونی و درونی (کلاس‌ها و راهروها) مدرسه با رنگ‌ها و اشکال شاد
عوامل پرورشی	رنگ آمیزی مناسب میز و صندلی کلاس‌ها
	چیدمان درست میز و صندلی‌ها در کلاس
	نمایش فیلم و تئاتر نمایش‌های عروسکی - موسیقی زنده موردعلاقه دانش آموزان
	داشتن امکانات و فضاهای کمک آموزشی از قبیل کتابخانه، آزمایشگاه، سایت کامپیوتر ... در مدرسه
	ایجاد آزمایشگاه‌های زبان

عوامل آموزشی	<p>ایجاد حس همکاری و همیاری در بین دانش آموزان</p> <p>ایجاد حس کاوشگری در دانش آموزان</p> <p>استفاده معلمان از روش های تدریس فعال و مشارکت دادن دانش آموزان در مباحث درسی</p> <p>استفاده از ابزارهای کمک آموزشی نوین در امر تدریس</p> <p>مشارکت بیشتر معلمان در طراحی و استفاده از تجهیزات و برنامه رایانه ای</p> <p>استفاده وسیع معلمان و مربیان از ابزارهای حمایتی تکنولوژی آموزشی در بالا بردن اثربخشی دوره های برنامه های آموزشی</p> <p>تدوین محتوای مناسب آموزشی (محتوای دیجیتالی)</p> <p>استفاده از فناوری واقعیت مجازی</p> <p>استفاده از سیستم ارزشیابی آنلاین و ارائه بازخورد فوری</p> <p>ساخت و ارائه درس افزارهای مخصوص هر درس توسط معلم طبق ویژگی های دانش آموزان</p> <p>به کارگیری چک لیست (سیاهه رفتار) به صورت آنلاین برای ثبت عملکرد فراگیران</p>
اهداف رفتاری	<p>مشخص کردن خواسته ها معلم در آغاز مباحث درسی</p> <p>تهیه طرح درس روزانه، ماهانه و سالیانه متناسب با سرفصل دروس</p> <p>مشخص کردن اهداف رفتاری دانش آموزان در شروع هر مبحث درسی</p>
عوامل سخت افزاری و نرم افزاری	<p>استفاده از کامپیوتر جهت تدریس</p> <p>استفاده از اینترنت در مدرسه</p> <p>استفاده از اسلاید پاور پوینت در ارائه مطالب درسی</p> <p>استفاده از آموزش مجازی و وب کنفرانس</p> <p>بهره گیری از برنامه های رایانش ابری برای در دسترس گذاشتن محتوا (ادمودو، گوگل درایو و...)</p>
تعامل بین فناوری ها و محتوای آموزشی	<p>تلفیق مباحث هنری، ادبی و یادگیری زبان خارجی با موسیقی</p> <p>استفاده از فناوری های روز جهت مرتبط کردن محتوای درسی با زندگی دانش آموزان</p> <p>قرار دادن زنگ موسیقی در کلاس هنر دانش آموزان</p> <p>استفاده از بازی های ویدئویی</p>
عوامل سازمانی	<p>استفاده از سبک مدیریت اقتضایی مدیران در مدارس</p> <p>فراهم کردن محیط آرام و به دوران تنش جهت فعالیت همکاران و معلمان</p> <p>رسیدگی به مشکلات معلمان و دانش آموزان</p>

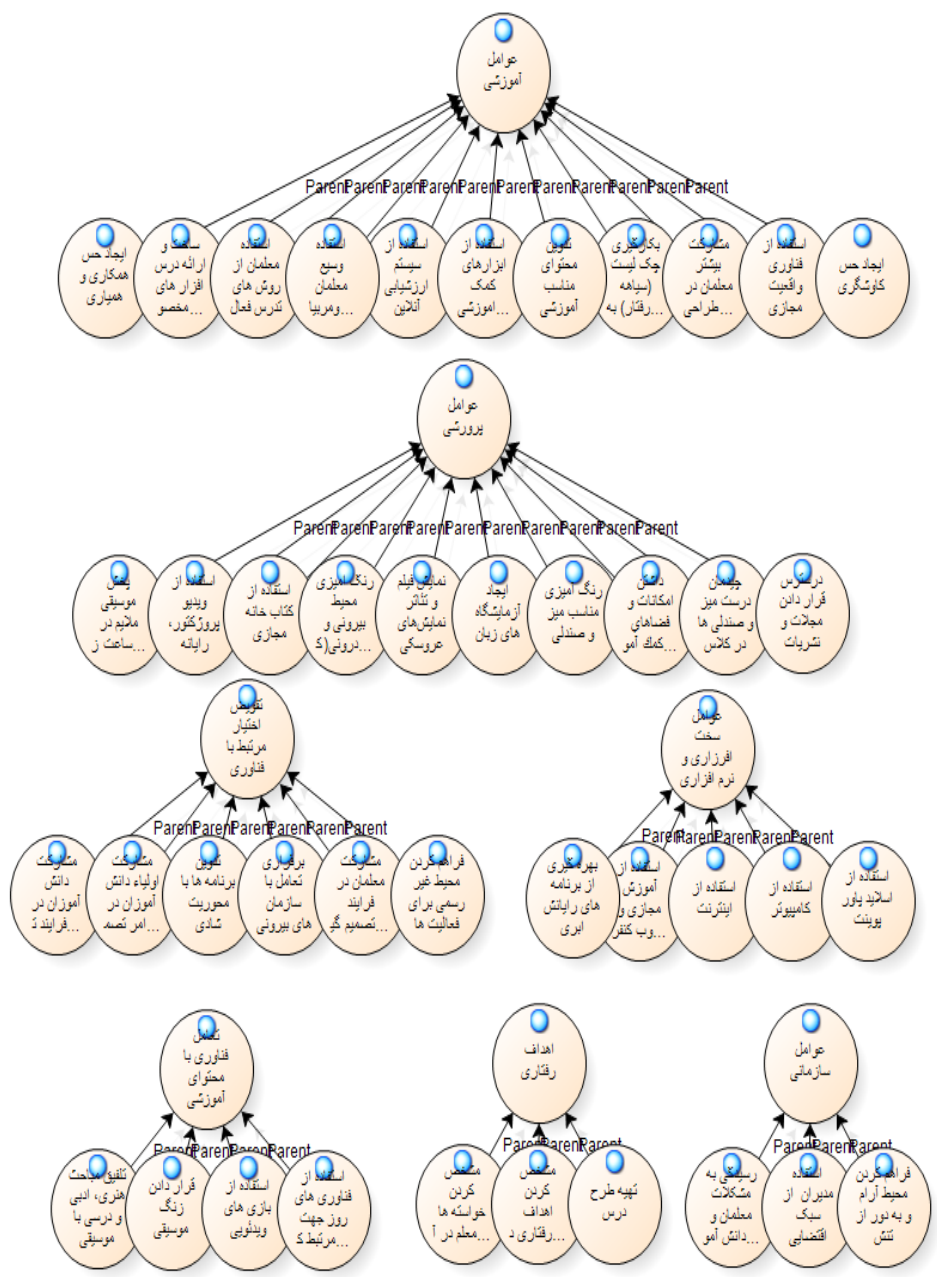
فراهم کردن محیط غیررسمی برای فعالیت‌های همکاران و معلمان
 تدوین برنامه‌ها با محوریت شادی دانش آموزان
 برقراری تعامل با سازمان‌های بیرونی * مؤسسات بهداشتی، فرهنگی، ...)
 مشارکت دانش آموزان در فرایند تصمیم‌گیری
 مشارکت اولیاء دانش آموزان در امر تصمیم‌گیری
 مشارکت معلمان در فرایند تصمیم‌گیری

تفویض اختیار مرتبط با فناوری

مرحله سوم: کدبندی محوری به تنظیم تحلیلی و منطقی داده کمک می‌کند و زمینه را برای کدگذاری گزینشی و استخراج مقوله هسته‌ای فراهم می‌سازد. بعد از اتمام کدگذاری محوری، ۷ مقوله شناسایی شده در قالب یک مقوله تحت عنوان شاداب سازی مدارس به‌عنوان مقوله هسته‌ای طبقه‌بندی شدند. تم اصلی و نحوه ارتباط آن با مفاهیم در جدول ۳ مشاهده می‌شود.

جدول ۳. نحوه شکل‌گیری تم اصلی به‌دست‌آمده از تحلیل تماتیک

مقولات	هسته اصلی
عوامل پرورشی	عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر شاداب سازی مدارس
عوامل آموزشی	
اهداف رفتاری	
عوامل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	
تعامل بین فناوری‌ها و محتوای آموزشی	
عوامل سازمانی	
تفویض اختیار مرتبط با فناوری	

شکل ۲. الگوی شماتیک بر اساس کدگذاری ها

بحث و نتیجه‌گیری

مشخص شد که عوامل پرورشی از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عوامل شامل فراهم کردن و در دسترس قرار دادن مجلات و نشریات دانش‌آموزی در محیط مدرسه، پخش موسیقی ملایم در ساعت زنگ تفریح دانش‌آموزان، استفاده از ویدیو پروژکتور، رایانه در کلاس، استفاده از کتاب‌خانه مجازی در مدرسه، رنگ‌آمیزی محیط بیرونی و درونی (کلاس‌ها و راهروها) مدرسه با رنگ‌ها و اشکال شاد، رنگ‌آمیزی مناسب میز و صندلی کلاس‌ها، چیدمان درست میز و صندلی‌ها در کلاس، نمایش فیلم و تئاتر نمایش‌های عروسکی - موسیقی زنده مورد علاقه دانش‌آموزان، داشتن امکانات و فضاهای کمک‌آموزشی از قبیل کتابخانه، آزمایشگاه، سایت کامپیوتر ... در مدرسه و ایجاد آزمایشگاه‌های زبان است. این یافته با پژوهش‌های نوروززاده (۱۳۸۸)، ترکمان (۱۳۸۵)، فاضلیان و عظیمی (۱۳۹۵)، ایزدی، هاشمی و برزمینی (۱۳۹۱) همخوانی داشت. در این رابطه، فاضلیان و عظیمی (۱۳۹۵)، در پژوهش خود گزارش کردند که استانداردهای مربوط به رنگ و امکانات آموزشی مدارس تأثیر مطلوبی در شادابی دانش‌آموزان دارد. برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت فیزیکی مدرسه و کلاس‌ها به‌نحوی که دانش‌آموزان را با نشاط و سرزنده نگه‌دارند تقریباً به اندازه برنامه‌ریزی بر فرآیند یاددهی - یادگیری دانش‌آموزان حائز اهمیت است.

همچنین مشخص شد که عامل آموزشی از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عوامل شامل ایجاد حس همکاری و همیاری در بین دانش‌آموزان، ایجاد حس کاوشگری در دانش‌آموزان، استفاده معلمان از روش‌های تدریس فعال و مشارکت دادن دانش‌آموزان در مباحث درسی، استفاده از ابزارهای کمک‌آموزشی نوین در امر تدریس، مشارکت بیشتر معلمان در طراحی و استفاده از تجهیزات و برنامه رایانه‌ای، استفاده وسیع معلمان و مربیان از ابزارهای حمایتی تکنولوژی آموزشی در بالا بردن اثربخشی دوره‌های برنامه‌های آموزشی، تدوین محتوای مناسب آموزشی (محتوای دیجیتالی)، استفاده از فناوری واقعیت مجازی، استفاده از سیستم ارزشیابی آنلاین و ارائه بازخورد فوری، ساخت و ارائه درس‌افزارهای مخصوص هر درس توسط معلم طبق ویژگی‌های دانش‌آموزان و به‌کارگیری چک‌لیست (سیاهه رفتار) به‌صورت آنلاین برای ثبت عملکرد فراگیران است. این یافته‌ها در پژوهش‌های ارزانی، درویشی و زارعیان (۱۳۹۴)، نیاز آذری (۱۳۹۳)، جعفری و طالب‌زاده

(۱۳۸۹) و دومینگو و گارگانه (۲۰۱۵) همسو بود. در این رابطه، جعفری و طالبزاده (۱۳۸۹) با ارائه مدلی نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران اهمیت، عوامل آموزشی، فیزیکی، عاطفی-اجتماعی و فردی را در شادی و نشاط مدارس گزارش کردند.

همچنین مشخص شد که عامل رفتاری از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عامل شامل مشخص کردن خواسته‌ها معلم در آغاز مباحث درسی، تهیه طرح درس روزانه، ماهانه و سالیانه متناسب با سرفصل دروس و مشخص کردن اهداف رفتاری دانش آموزان در شروع هر مبحث درسی است. نتایج این پژوهش با یافته‌های جعفری و طالبزاده (۱۳۸۹)، اویشی^۱ و همکاران (۲۰۰۸)، دومینگو و گارگانه (۲۰۱۵) همسو بود. در این رابطه، معلم آهنگ و فضا و جو کلاس درس را تنظیم می‌کند، چنانچه قرار باشد که روح دانش آموزان پرورش و رشد یابد، باید این روند از روح معلم آغاز گردد. حال اگر روح معلم افسرده و ناتوان باشد شانس ناچیزی برای تقویت و مراقبت از روح دانش آموزان به وجود خواهد آمد. معلم با انواع روش‌های تدریس آشنا باشد. اطلاعاتش به‌روز باشد، معلم باید بداند که دانش آموزان دارای تفاوت‌های فردی هستند و نیز باید با روش‌های تشویق و تنبیه آگاهی لازم داشته باشد و پر روحیه و بانگیزه باشد. (محمودیان، ۱۳۸۳). از طرفی، داشتن طرح درس و مشخص کردن انتظارات توسط معلمان به دانش آموزان در شناخت بهتر مسیر و آماده‌سازی بیشتر برای همراهی با معلمان و اهداف درسی کمک خواهد کرد و مانع سردرگمی و ابهام دانش آموزان خواهد شد. همچنین، رفتار فردی معلم تأثیر زیادی بر شادابی و طراوت محیط کلاس‌های درس و دانش آموزان دارد. معلم سرزنده و شادالگوی رفتاری مناسب برای دانش آموزان خواهد بود.

از سوی دیگر، مشخص شد که عامل سازمانی از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عامل شامل استفاده از سبک مدیریت اقتضایی مدیران در مدارس، فراهم کردن محیط آرام و به‌دوراز تنش جهت فعالیت همکاران و معلمان و سیدگی به مشکلات معلمان و دانش آموزان است. نتایج این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش‌های ایزدی و همکاران (۱۳۹۱)، ارزانی، درویشی و زارعیان (۱۳۹۴) و هلیلی و سلیمان^۲ (۲۰۱۸) همسو بود. در

1. Oishi

2. Halili & Sulaiman

تحلیل این بخش از یافته‌ها باید بیان شود که عوامل سازمانی مانند سبک مدیریت معلمان نقش مهمی در شادابی دانش آموزان و محیط اطراف دارد.

مشخص شد که عامل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عامل شامل استفاده از کامپیوتر جهت تدریس، استفاده از اینترنت در مدرسه، استفاده از اسلاید پاور پوینت در ارائه مطالب درسی، استفاده از آموزش مجازی و وب کنفرانس و بهره‌گیری از برنامه‌های رایانش ابری برای در دسترس گذاشتن محتوا (ادمودو، گوگل درایو و...) است. این نتایج با یافته‌های رایانش ابری برای در دسترس گذاشتن محتوا (ادمودو، و انگوین (۲۰۱۷) ارزانی، درویشی و زارعیان (۱۳۹۴) که عامل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری را در شاداب سازی مدارس بیان کردند، همسو بود. در این راستا، باید عنوان کرد که رایانه به‌عنوان ابزاری توانمند ساز برای دانش آموزان است. دانش آموزان حرف برای گفتن پیدا می‌کنند؛ بنابراین به‌طور باورنکردنی مثبت است. از طرفی، انگیزه استفاده از فن آوری بسیار بالا است. همچنین، رایج‌ترین تأثیر فن آوری بر روی دانش آموزان افزایش اعتمادبه‌نفس آنان است؛ که در واقع این گفته بر اساس گزارش معلمان از سراسر جهان است. معلمان و دانش آموزان از سطح دانش‌آموزانی که با تکالیف آکادمیک معمول مشکل دارند اما در رایانه مهارت خوبی دارند دچار تعجب می‌شوند. از طرف دیگر، به اذعان عده کثیری از معلمان، تأثیر دیگر فن‌آوری‌های سخت و نرم، تمایل بیشتر دانش آموزان در بخش همکاری گروهی و مشارکت در یادگیری است. در این رابطه، دانش آموزان در مورد رایانه می‌توانند کمک‌های زیادی به یکدیگر بکنند و از این طریق سریع‌تر یاد می‌گیرند. آن‌ها عاشق آموزش دادن به کسی هستند که هنوز چیزی از رایانه نمی‌داند و این تبادل اطلاعات به یادگیری آن‌ها کمک زیادی می‌کند. همچنین، هنگامی که دانش آموزان از فن آوری روز به‌عنوان یک ابزار، برای برقراری ارتباطات با دیگران استفاده می‌کنند؛ و در عوض نقش منفعلی که صرفاً دریافت‌کننده اطلاعات منتقل شده از سوی معلم باشد، نقش فعالی پیدا می‌کنند. استفاده از فن آوری به بسیاری از دانش آموزان اجازه می‌دهد تا به‌طور فعال به فکر کردن در مورد اطلاعات، انتخاب و اجرای مهارت‌ها پردازند تا نسبت به فعالیت‌های که در درس‌های معلم محور معمول انجام می‌شود.

مشخص شد که عامل تعامل فناوری با محتوای آموزشی از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عامل شامل تلفیق مباحث هنری، ادبی و یادگیری زبان خارجی با

موسیقی، استفاده از فناوری‌های روز جهت مرتبط کردن محتوای درسی با زندگی دانش آموزان، قرار دادن زنگ موسیقی در کلاس هنر دانش آموزان و استفاده از بازی‌های ویدئویی است. این یافته با برخی پژوهش‌های هلیلی و سلیمان (۲۰۱۸)، هفلین، شومیکر و انگوین (۲۰۱۷) و دومینگو و گارگانت (۲۰۱۵) همسو بود. در تحلیل این یافته باید بیان شود که هنر و ورزش به‌عنوان دو مقوله آزاد، گسترده، متنوع و لذت‌بخش در مسیر شکل‌گیری تا خلق و ابداع نوین روش‌ها و فنون کودکان و نوجوانان، مهم‌ترین اصل بنیادی پرورش خلاقیت است. تعامل پویا و دوجانبه هنر، ورزش و آهنگ موزون موسیقی موجب رشد جسمانی و ذهنی و روانی دانش آموزان خواهد شد. با توجه به جذابیت بازی و ورزش در محیط مدارس لزوم توجه جدی به تعامل ورزش و هنر برای پاسخ به نیازهای جسمی و ذهنی دانش آموزان و تأثیر بر شادابی آن‌ها از اهمیت برخوردار است. و نهایتاً مشخص شد که عامل تفویض اختیار مرتبط با فناوری از عوامل مؤثر بر شاداب سازی مدارس است؛ که این عامل شامل فراهم کردن محیط غیررسمی برای فعالیت‌های همکاران و معلمان، تدوین برنامه‌ها با محوریت شادی دانش آموزان، برقراری تعامل با سازمان‌های بیرونی، مؤسسات بهداشتی، فرهنگی، ...، مشارکت دانش آموزان در فرایند تصمیم‌گیری، مشارکت اولیاء دانش آموزان در امر تصمیم‌گیری و مشارکت معلمان در فرایند تصمیم‌گیری است. این یافته‌ها در پژوهش‌های نیاز آذری (۱۳۹۳)، جعفری و طالب‌زاده (۱۳۸۹) و دومینگو و گارگانت (۲۰۱۵) همسو بود. مدرسه به‌عنوان یک نهاد می‌تواند با به وجود آوردن زمینه‌ها و برنامه‌هایی باعث هرچه شاداب کردن جامعه شود. اگر در مدرسه شوق زندگی کردن به وجود آید خودبه‌خود اثرگذار بر جامعه خواهد بود. نشاط و شادابی در مدرسه باعث رشد و شکوفایی در همه ابعاد وجودی یک دانش آموز می‌شود.

منابع

- احمدپوری، یونس و احمدپوری، میثم. (۱۳۹۶). روش‌های چگونگی ایجاد نشاط و شادابی در مدارس و ایجاد انگیزه در دانش آموزان، همایش بین‌المللی مطالعات روان‌شناسی، علوم تربیتی و اجتماعی، دانشگاه شیراز.
- ارزانی، نیما؛ درویشی، حمید و زاعیان، مصیب. (۱۳۹۴). بررسی عوامل شاداب سازی مدارس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. *روانشناسی تربیتی*، ۲۳: ۸۷-۹۸.

- ایزدی، صمد؛ هاشمی، سهیلا و برزمینی، لیلا. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر در شاداب سازی مدارس از دیدگاه دانش آموزان و اولیای مدرسه: با تأکید بر توسعه فرهنگی. *مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی*، ۱(۱): ۹۱-۱۱۸.
- آل یاسین، میترا. (۱۳۹۲). شادی و نشاط در محیط مدرسه. *تربیت*، ۱: ۹-۱۲.
- ترکمان پری، منظر. (۱۳۸۵). مدرسه، مدرسه است. *رشد مشاور مدرسه*، ۱(۳): ۵-۳.
- جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا و دریکوندی، هدایت الله. (۱۳۹۱). شادمانی و عوامل مؤثر بر آن. *تازه‌های علوم شناختی*، ۳(۴): ۵۰-۵۶.
- جعفری، پریوش و طالب‌زاده، فاطمه. (۱۳۸۹). ارائه مدلی برای نشاط و شادی در مدارس ابتدایی شهر تهران. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*، ۴(۴): ۹-۳۲.
- جعفری، سید ابراهیم؛ سیادت، سید علی و بهادران، نرگس. (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر در شادمانی مدارس. *روانشناسی و علوم تربیتی (اندیشه‌های نوین تربیتی)*، ۱۴: ۳۱-۴۴.
- شفیع‌زاده، حمید و اکبری، محبوبه. (۱۳۹۴). ارزیابی وضعیت موجود شادی و نشاط در مدارس ابتدایی از دیدگاه معلمان و مدیران آموزش و پرورش شهرستان گرمسار. *مجله روان‌شناسی تربیتی*، ۶(۳): ۷۰-۸۶.
- فاضلیان، پوران‌دخت و عظیمی، صابر. (۱۳۹۵). بررسی دیدگاه معلمان در مورد چگونگی شاداب‌سازی مدارس با توجه به استانداردهای کالبدی طراحی فضاهای آموزشی. *نشریه پژوهش‌های تربیتی*، ۱(۲۹): ۴۱-۶۱.
- فضل‌الهی، سیف‌الله؛ جهانگیر اصفهانی، نرگس و حق‌گویان، زلفا. (۱۳۸۹). سنجش میزان و عوامل مؤثر بر شادی دانشجویان پردیس قم دانشگاه تهران، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی. ۳(۴): ۸۹-۱۰۸.
- نوروززاده، طیب. (۱۳۸۸). شاداب‌سازی و عوامل مؤثر بر آن. *فصلنامه مدارس کارآمد*، ۶: ۳۸-۴۰.
- نیاز آذری، کیومرث. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر شادابی و نشاط در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ساری. *مطالعات برنامه آموزشی*، ۲(۳): ۳۵-۵۷.
- نیستانی، فریبا؛ اسماعیلی شاد، بهرنگ و سلیمان پور، محبوبه. (۱۳۹۶). مطالعه نظری پیرامون مؤلفه‌های ساختاری و محتوایی مدارس بانشاط. *پویا در آموزش علوم انسانی*، ۲(۸): ۱-۱۸.

- Domingo, M. G., & Garganté, A. B. (2016). Exploring the use of educational technology in primary education: Teachers' perception of mobile technology learning impacts and applications' use in the classroom. *Computers in Human Behavior*, 56, 21-28.
- Freconna, G. L. (2006). *Diversity counts: An examination of the Coping Cat from a multicultural treatment perspective*. ProQuest.
- Halili, S. H., & Sulaiman, H. (2018). Factors influencing the rural students' acceptance of using ICT for educational purposes. *Kasetsart Journal of Social Sciences*.
- Heflin, H., Shewmaker, J., & Nguyen, J. (2017). Impact of mobile technology on student attitudes, engagement, and learning. *Computers & Education*, 107, 91-99.
- Jun, W. H., & Jo, M. J. (2016). Factor affecting happiness among nursing students in South Korea. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 23(6-7), 419-426.
- Langevin, E. L. (2013). *Undergraduate student happiness and academic performance: A correlation study* (Doctoral dissertation, University of Phoenix).
- Oishi, S., Koo, M., & Akimoto, S. (2008). Culture, interpersonal perceptions, and happiness in social interactions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(3), 307-320.